

بِسْمِ اللَّهِ

جمهوری اسلامی ایران
شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
مدرسه علمیه الزهراء (سلام الله علیها) شهرستان
ارومیه

عنوان تحقیق :

تاثیر اندیشه مهدویت در سبک زندگی اسلامی

استاد راهنما :

سرکار خانم معصومه ضربی زاده

پژوهشگران :

بتول جامعی، مرضیه نوری، زهرا آذری، لیلا حسن
زاده

1392

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحميده
((الحمد لله الذي خد))

حمد و سپاس خدایی راست که عالم امر و خلق را در کسوت نظام احسن ، به زیباترین چهره نمایاند و رابطه آن دو را به تناسب ظاهر گردانید .

و ورود خالص و بیکران بر پیامبر اعظم (صل الله علیه و آله وسلم) سرور و خاتم پیامبران و اولیای معصوم (علیه السلام) که با مشعل های فروزان ، کاروانیان راه حق و پرچمداران قافله ی جویندگان علم و حقیقت هستند و همزمان با طلوع مکتب نجات بخش اسلام ، کتب الهی قرآن ، نهج البلاغه و نهج الفصاحه که تمامی اسرار و رموز و شگفتیهای این عالم در آنها نهفته است در تاریخ بشریت تابیدن گرفت.

چکیده

اندیشه مهدویت اندیشه آزادگی و مردانگی و پرورش دهنده کرامتها ی ^د که دشمنان را

به خشم وامی‌دارد و مانع تسلط آنان به روح و جسم فرد و جامعه مسلمان می‌شود.

در عصر کنونی که بشریت از بی‌هدفی (نا امید) می‌نالد زندگی منتظر و جامعه او به سبب این اعتقاد جهت پیدا می‌کند شکست‌ها او را نا امید نمی‌کند چرا که می‌داند امام زمانش حاضر است و او را می‌بیند.

مقاله حاضر در صدد تبیین اندیشه مهدویت

و تاثیر آن در سبک زندگی اسلامی است که در سه فصل کلیات/ تاثیر اندیشه مهدی در سبک زندگی فردی، اسلامی و تاثیر اندیشه مهدوی در سبک زندگی اجتماعی، اسلامی مسلمانان را بیان می‌کند.

کلیدواژه‌ها: اندیشه مهدوی، سبک زندگی، انتظار

فهرست مطالب

مقدمه 4

بخش اول: کلیات

- 8-1- طرحنامه 8
- 1-1 بیان مساله 8
- 2-1 پرسش یا پرسشهای اساسی تحقیق 9
- 3-1 فرضیه 9
- تحقیق.....
-
- 4.....
- 4-1 هدف و ضرورت تحقیق..... 9
- 5-1 پیشینه تحقیق..... 10
- 6-1 چهارچوب مبانی نظری (پیش فرضهای تحقیق) 10
- 7-1 روش و نوع تحقیق 11
- 8-1 سرفصلهای اصلی تحقیق 11
- 2- مفاهیم 11
- 1-2 سبک زندگی 11
- 2-2 اندیشه 13
- 3-2 مهدویت..... 13
- 4-2 انتظار: 13
- بخش دوم: تاثیر اندیشه مهدوی در سبک زندگی، فردی
- ان-1 تاثیر اندیشه مهدویت در بازگشت انسان به سوی مبداء 14
- 2- معرفت به امام و پیروی از آن حضرت 15
- 3- امید 17
- 4- صبر 20
- 5- نظم 23
- 6- شجاعت و شهادت طلب بودن 24
- 7- تولی و تبری 26
- بخش سوم: تاثیر اندیشه مهدویت در سبک زندگی اجتماعی
- الف
- 1- تشکیل حکومت 29
- 2- فقاہت و پیروی از ولی فقیه 31
- 3- اتحاد و همبستگی 33

36.....	4- تاثیر اندیشه مهدویت در دشمنان
37.....	5- جهاد
40.....	6- مقاومت
41.....	7- اصلاح
43.....	8- مربه معروف ونهی از منکر
45.....	9- آمادگی اقتصادی
47.....	10- عدالت
50.....	نتیجه
51.....	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

در عصر حاضر اندیشه مهدویت همان قرآن ناطق و خورشید نورانی است که زندگی بشریت از آن نور می‌گیرد و هدایت می‌شود. این اندیشه همان اندیشه نبوی، مهدوی و فاطمی است که اگز زندگی^۵ رد سعادت دنیوی و اخروی را تامین می‌کند. از جمله آثار فردی اندیشه مهدویت می‌توان بازگشت به مبدا، معرفت به امام و پیروی از آن حضرت، صبر و امد و نظم در زندگی اشاره کرد. امور اجتماعی که می‌توان پیرو اندیشه مهدویت بود همان تشکیل حکومت اسلامی، پیروی از ولایت فقیه و اتحاد

وهمبستگی و جهاد و مقاومت و عدالت است. امید اینک که با
ظهور مولایمان زندگی بشریت روبه سعادت نهد.

بخش اول

کلیات

1- طرحنامه

1-1- بیان مساله

سبک زندگی اسلامی که در واقع نوعی شیوه زندگی یا سبک زیست است منعکس کننده گرایشها و ارزشهای یک فرد و گروه در جامعه اسلامی است و همچنین نگرشها، سلیقهها و معیارهای اخلاقی و... را شامل می شود و اندیشه مهدویت مجموعه ای از تفکرات و اعتقادات برخاسته از وجود امام زمان (علیه السلام) در بین مسلمین است که اندیشه ناب اسلامی سرچشمه می گیرد اصلی ترین شاخصه سبک زندگی اسلامی که از اندیشه مهدویت نشات می گیرد مقوله انتظار و منتظر بودن مسلمانان در این عصر است اکنون این سوال

پیش می‌آید که تاثیر اندیشه مهدویت در سبک زندگی اسلامی چیست.

1-2- پرسش یا پرسش‌های اساسی تحقیق

سوال اصلی: اندیشه مهدوی چیست؟

سوالات فرعی:

1- سبک زندگی چیست؟

2- تاثیر اندیشه مهدوی در سبک زندگی اسلامی چیست؟

3- اندیشه مهدوی در زندگی فردی و اجتماعی شخص مسلمان چه تاثیری می‌گذارد /

4- وظایف و تکالیفی که اندیشه مهدوی در سبک زندگی اسلامی یک فرد مسلمان ایجاد می‌کند از نظر اقتصادی و سیاسی چیست؟

5- چرا اندیشه مهدوی و تاثیرات آن در سبک زندگی مسلمانان دشمنان اسلام را می‌ترساند و چرا آنان در صدد به انحراف کشاندن آن هستند؟

1-3- فرضیه تحقیق

عدالت محوری در زندگی فردی و اجتماعی از اندیشه‌های مسلم مهدوی است.

1-4- هدف و ضرورت تحقیق

اندیشه مهدویت و آثار آن در زندگی مسلمانان تسلی بخش و ایجاد کننده روح مقاومت، صبر و ایستادگی است و مانع از نومیدی و بی‌اعتنایی به دین شده است این اصل مطابق با کرامت‌های انسانی و موجب به سعادت رساندن آنان می‌شود. از طرف دیگر، معرفت و آگاهی از این اندیشه نشأت گرفته از قرآن و سنت و به اجرا درآوردن این تعالیم

در جامعه سبب احیای اسلام و زمینه سازی برای ظهور امام زمان (علیه السلام) و حکومت جهانی ایشان می‌شود و این امور ضرورت تحقیق در مورد این موضوع آشکار می‌سازد و ما با انتخاب این موضوع برآنیم که با معرفت پیدا کردن به اندیشه‌های مهدوی و به کارگیری آن‌ها در زندگی خویش قدمی در احیای این اندیشه‌ها و به طور کلی باورهای دینی مسلمانان برداریم.

1-5- پیشینه تحقیق

تبیین اندیشه‌های مهدوی و نهادینه کردن در زندگی فردی و اجتماعی به عصر معصومین (علیهم السلام) برمی‌گردد. به عنوان نمونه در زیارت جامعه کبیره این اندیشه‌ها با مفاهیم غنی و پربار تبیین شده است. در این مقوله در کتاب شیخ طوسی، علی بن یقطين، یکی از شاگردان مورد اطمینان امام صادق (علیه السلام) در کتاب ملاحم خود سوال‌هایی که از امام صادق (علیه السلام) درباره حضرت مهدی (علیه السلام) شده درج کرده است ولی این مساله از نظر تاثیر گذاری در سبک زندگی اسلامی زیاد مورد توجه نبوده است. در این تحقیق برآنیم که تاثیر اندیشه ناب مهدوی را در سبک زندگی اسلامی بررسی کنیم.

1-6- چهارچوب مبانی نظری (پیش فرض‌های تحقیق)

بخش اول کلیات که شامل طرحنامه و مفاهیم می‌شود. بخش دوم تاثیر اندیشه مهدوی در سبک زندگی فردی، اسلامی شخص مسلمان؛ که شامل تاثیر اندیشه مهدویت در بازگشت انسان به سوی مبدا / معرفت به امام و پیروی از آن / امید / صبر / نظم / شجاعت و شهادت طلب بودن / تولی و تبری. و بخش سوم: تاثیر اندیشه مهدوی در سبک زندگی اجتماعی که

شامل؛ تشکیل حکومت اسلامی، فقاہت و پیروی از ولی فقیہ، اتحاد و ہم بستگی، تاثیر اندیشه مهدویت در دشمنان، جهاد و...

1-7- روش و نوع تحقیق

ترکیبی (کتابخانه ای- میانی)
میدانی = مصاحبه از علما و روحانیان مطلع از موضوع جمع آوری نمونه های دریافتی و نتایج حاصل از آن ها را بازگو می کنیم.

1-8- سرفصل های اصلی تحقیق

طرحنامه / مفاهیم / تاثیر اندیشه مهدوی در سبک زندگی فردی، / تاثیر اندیشه مهدوی در سبک زندگی اجتماع

2- مفاهیم

2-1- سبک زندگی

در دهه های پایان قرن بیستم شاهد رسته شدن فرهنگ بوده ایم یکی از چالش برانگیزترین جنبه های جهانی شدن جنبه فرهنگی جوامع است.¹ سبک زندگی یک فعالیت فرهنگی

- فرهاد مهدوی، گونه شناسی سبک زندگی، مقاله، مجله شمیم
1 یاس، ش124، ص 11

وهیبتی است. فرهنگ مجموعه‌ای از نگرش‌ها، ارزش‌ها، هنجارها، رسوم و آداب، شعائر و اعمال خاص است که جامعه آن‌ها را می‌پذیرد.

سبک زندگی اصطلاحی است که در فرهنگ نسبی چندان کاربردی ندارد. آقای ولی زاده در تعریف سبک زندگی می‌فرماید: منظور از سبک زندگی این است که یک فرد خانواده و اهل یک اجتماع چگونه زندگی می‌کنند در چگونه زندگی کردن، تنها یک صفت یا رفتار خاص مدنظر نیست در سبک زندگی، اعتقادات، رسوم، جغرافیا، تعلیم آب و هوایی، سلیقه‌های اجتماعی، رسانه‌ها و ده‌ها مساله دیگر دخیل هستند. قرآن کریم بهترین سبک زندگی اسلامی را حیات طیبه (زندگی پاکیزه) می‌نامد که در آن هم آسایش و هم به آرامش نظر دارد ولی آرامش مهم‌تر است.¹ آقای برزگر نیز در اهمیت سبک زندگی ارکان اصلی تشکیل دهنده هویت اجتماعی یک جامعه را عبارت از باورها (جهان بینی)، ارزش‌ها (ایدئولوژی) و سبک زندگی نظام ترجیحات رفتاری می‌دانند و تمایزات و تفاوت‌های جوامع مختلف را حاصل همین مولفه می‌دانند ایشان گرایش جامعه اسلامی به سبک غیردینی و غربی را عدم آگاهی مردم اعلام کرد و می‌گویند بسیاری از افراد جامعه چون آگاهی لازم از آداب و سبک زندگی اسلامی ندارند به همین دلیل در شیوه رفتاری و سبک

سلوکی خود آن‌ها را به کار نمی‌گیرند. غفلت از مساله سبک زندگی می‌تواند خسارت جبران ناپذیری برپیکره جامعه

1 - آقای ابوالقاسم ولی زاده، استاد حوزه و دانشگاه، کارشناسی ارشد روان شناسی، سطح 4 فقه و اصول، 92/6/13

وارد کند وقتی مردم نتوانند میان شیوه زندگی خود و باورها و ارزش‌ها خود نیز بشویند و آنان را ناکارآمد تلقی کنند و باتوجیه این که سبک زندگی اسلامی مربوط به جوامع پیشرفته نیست دست از اسلام و باورهای خود بشویند. ایشان گناه را انحراف در سبک زندگی بیان کرده و اصلاح فردی و اجتماعی را بازگشت به آن دانسته‌اند.¹

2-2- اندیشه

اندیشه در لغت به معنی فکر، گمان، ترس، بیم، خیال کردن² و تأمل، تفکر، اضطراب³ است اما در این تحقیق به معنی باور و اعتقاد است.

2-3- مهدویت

مهدی (امام منتظر) بودن، دوازدهمین امام شیعه اثنی

عشری

2-4- انتظار

انتظار در لغت به معنی درنگ در امور، نگهبانی، چشم به راه بودن، و نوعی امید داشتن به آینده است. و در اصطلاح و در فرهنگ اسلام و تشیع، انتظار اصیل و حقیقی انتظاری است که سبب حرکت پویایی، عمل و آمادگی وسیع می‌گردد.⁴

1- آقای برزگر، مسئول ستاد نماز، محقق، 92/6/21
- حسن عمید، فرهنگ عمید، موسسه انتشارات امیرکبیر تهران، چاپ 25²، ج1، ص247
- محمد معین، فرهنگ معین، انتشارات نامن، چاپ دوم، 86، ج1، ص377³
- مهدویت پرسش‌ها و پاسخ‌ها، معاونت پژوهشی آینده روشن
4- ناشر موسسه آینده روشن، 1390، ص263

بخش دوم

تأثیر اندیشه مهدوی در سبک زندگی فردی،

1- تأثیر اندیشه مهدویت در بازگشت انسان به

سوی مبد

یکی از ابعاد مهم انتظار که همواره مورد توجه قرار گرفته بعد توحیدی آن است انتظار موعود در ادیان الهی و به خصوص در اسلام تجلی توحید و آثارسیاس و اجتماعی ناشی از آن است. آیت الله طباطبایی: شناسی خداوند را بدون

شناسی امام ممکن نمی‌داند و می‌فرماید: امام به منزله‌ی مصب، محل ریزش، آبشار و جایگاه افاضه‌ی فیض از بالاست پس ابتدا امام (علیه السلام) که از همه کامل تر است فیض می‌گیرند چرا که امام فیض کامل است و منتهی فیوضات دیگر هم هست که از راه او به دیگر موجودات می‌رسد که از آن جمله معرفه الله است.

مهدی (علیه السلام) کیست؟ مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بنده خدا، خلیفه خدا و ولی خدا در زمین که به قدرت خدا زنده است، غرق در خدا و واسطه گرداندن اوضاع جهان است و روزی به امر خدا برای استقرار بخشیدن به دین خدا و نجات جامعه بشری ظاهر خواهد شد. در امر مهدویت توجه همواره به خدای متعال است و این بعد توحیدی انتظار است.¹

آقای ولی‌زاده اولین عامل ورکنی که موجب اسلامی شدن سبک زندگی می‌شود را نگاه توحیدی در روح توحیدی داشته و می‌گویند اگر اقتصاد بدون روح توحید باشد سراز کمونیسم یا سرمایه داری درمی‌آورد و سیاست بدون خدا سراز استبداد یا لیبرالیسم.²

2- معرفت به امام و پیروی از آن حضرت

سبک زندگی اشخاص نشان دهنده باورها و عقاید شخص است کسی که باور به امامت و ولایت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه الشریف) دارد می‌داند که اگر برخلاف اعمال

- محمدرضا حکیمی، خورشید مغرب، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ

1 بیست و سوم، سال 81، ص 265

- آقای ابوالقاسم ولی‌زاده، سطح 4 فقه و اصول، کارشناسی

2 ارشد روان‌شناسی، مصاحبه 1392/6/13

ورفتار و اخلاق ایشان عمل کند امام زمان (علیه السلام) را از خود ناراحت کرده است.

امام سجاد (علیه السلام) چنین اشخاصی را مبعوضترین مردم نزد خدا می‌دانند و می‌فرمایند آگاه باشید مبعوض-ترین مردم نزد خداوند کسی است که سنت و مذهب امامی بوده باشد و به اعمالش اقتدا نکند.

امام صادق (علیه السلام) اعمال نیک شیعیان را زینت برای خود می‌دانند و به آنان توصیه می‌کنند **((كُونُوا لَنَا زِينًا وَلَا تَكُونُوا عَلَيْنَا شِينًا))** برای ما زینت باشید و مایه ننگ ما نشوید.¹

آقای سلامتی‌گناه شیعیان را موجب طولانی شدن غیبت امام معرفی کرده و بابیان این‌که آیت الله بهجت گناه شخصی را که موجب تاخیر افتادن ظهور شود را شریک بودن در همه گناهان که جهانیان انجام می‌دهند معرفی کرده و بابیان این‌که امام زمان (علیه السلام) در نامه‌ای به شیخ مفید علت تاخیر افتادن ظهورشان را گناه شیعیان و خبرهای ناپسند اعمال آنان معرفی می‌کنند.²

و مسلمین با اعتقاد به این‌که امام زمان (علیه السلام) از نیت‌ها و کردارشان آگاه است در انجام اعمال و رفتارشان دقت می‌کنند. امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید آسمان و زمین را در نزد امام چون پاره گردویی حاضر و نمایان است. روشن است که متوجه اعمال شما عمل جوارحی و جوانحی

1- محمد تقی موسوی، مترجم، مهدی حائری، تکالیف بندگان نسبت به امام زمان (علیه السلام) انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، 1385، ص 500

2- آقای سلامتی، خطبه دوم نماز جمعه 92/8/3

هر دو می‌شود نه فقط جوارحی. بنابراین هر نوع نیت و عمل در کارنامه انسان ثبت می‌شود امام از آنگاه است از بعضی مدارک به دست می‌آید آگاهی در همان لحظه ای است که انسان عمل را انجام می‌دهد.¹

آیت الله بهجت (رحمه الله علیه) در تذکری می‌فرمایند آیا نباید توجه داشته باشیم که ما رئیسی داریم که بر احوال ما ناظر است و ای بر حال ما اگر در کارهایمان او را ناظر نبینیم امامی که عین الله الناظره است.

آقای کفیلویی با بیان این که در زیارت نامه امام رضا (علیه السلام) در او واسط آن آمده که شهادت می‌دهم مولاجان شما از وضع ما آگاهی و حرفهایمان را می‌شنوی و سلام ما را جواب می‌دهی اگر شناخت ما بالا رود می‌فهمیم که امام ما را می‌بیند و از وضع ما آگاه است ما دارای امام و رهبری هستیم که از تمام رهبرهای جهان متفاوت است رهبری که از امت و همه موجودات در هر حالی آگاه و بر احوال آنها ناظر است اگر به این مسئله توجه کنیم دیگر گناه نمی‌کنیم.²

3- امید

ناامیدی از گناهان کبیره است که باعث غرق شدن انسان در گناه و هم‌نشینی با شیطان می‌شود. امید مهم-ترین عاملی است که انسان را به مقاومت، صبر، نشاط در عبادت و تلاش و کوشش و امید دارد. باور به امام و حاضر بودن ایشان در جامعه، باعث استواری، پویایی و شادابی شیعیان در طول تاریخ شده است.

- محمدرضا فوادیان، زندگی مهدوی، ناشر: ثبت النبوی، چاپ اول، 1381، ص 77

2- آقای کفیلویی، محقق دانشگاه، مبلغ، مصاحبه 92/6/22

انتظارپویا چل چراغ امیدی است که دهلیزهای بی فروغ قلبهای انسان منتظر را آراسته و آن را گذرگاه احساس، جهاد، مقاومت، تحرک، ایثار و شهادت ساخته است .

حرکت و امید ازبرآینه‌های انتظار و انتظار جهت دهنده حرکت و امید است.¹

امیدبه پیروزی که خداوند درقرآن کریم به مستضعفین و صالحان و مسلمانان داده است سبب شده تا با کمترین امکانات و وسایل تسلیحاتی با توکل به خدا و اعتماد به وعده حتمی خداوند قدرتهای عرششان با پیشرفته ترین تسلیحات به زانو درآورند .

پیروزی حزب الله در برابر ارتش تا به دندان مسلح اسرائیل در پرتو این باور ظهور کرده است.

ایمان و اعتقاد به امام غایب (عجل الله تعالی فرجه الشریف) سبب امیدواری مسلمانان نسبت به آینده پرمهر و صفای خویش در عصر امامشان می‌گردد. امام علی (علیه السلام) می‌فرمایند

((أَعْظَمُ الْبَلَاءِ انْقِطَاعُ الرَّجَاءِ)) بزرگترین مصیبت

ناامیدی است.²

برکسی پوشیده نیست که عقیده به ظهور حضرت مهدی (علیه السلام) عقیده‌ای است که امید می‌آفریند و نشاط و تلاش ایجاد می‌کند سستی و ناامیدی و کسالت را از بین می‌برد حرکت‌های اصلاح‌گرایه و اسلام خواهانه را تشویق

1- حبیب زمانی، مجموع مقالات سومین همایش بین المللی دکتترین مهدویت، ناشر موسسه آینده روشن، چاپ اول 86، ج 4، ص 135

2- غرر الحکم، 2860

می‌کند و جان‌های شورنده براستکبار و استضعاف را تقویت می‌نماید.

دین اسلام هنوز به کمال اهداف خویش نرسیده و به مرحله تحقق همه آرمان‌هایی که برای جامعه عمل پوشاندن به آن‌ها آمده است دست نیافته است. آینده از آن اسلام است و ناگزیرباید

روزی فرا برسد که اسلام عزیزبر همه گیتی حکم‌فرما باشد و ستمگری‌ها و حق‌کشی‌ها را از بین ببرد.

دنیا به زودی به دامن اسلام پناه خواهد آورد و نیاز دنیا به اسلام هر روز ظاهرتر از روز پیش به چشم می‌خورد نوراسلام هرروز روشن‌تر و پرتوی آن هر روز درخشان‌تر از قیل در همه دنیا احساس می‌شود.

شکست نظام‌های استکباری رایج و فروپاشی احزاب شرک آلود غیرانسانی و عدم موفقیت برنامه‌های اقتصادی و سیاسی آنان درگسترش امنیت و آسایش مردمی و ناکام ماندن این سیاست‌ها درتحقق اهداف انسانی و از بین بردن جهل و ستم و کینه‌جویی‌ها و نژاد پرستی‌ها روز به روز دل‌ها را برای قبول اسلام آماده‌تر ساخته و مردم دنیا را برای پذیرش برنامه‌های الهی آن- که یگانه راه حل مشکلات بشریت است- مشتاق‌تر می‌سازد.¹

آقای کفیلویی بابیان این‌که اثر اعتقاد به امام درجهان زیاد است میلیون‌ها مظلوم را امیدوار نگه داشته و نمی‌گذارد که درسختی‌ها مقاومت خودشان را از

- باورداشت مهدویت ، آیت الله صافی گلپایگانی ، ناشر بنیاد 1فرهنگی حضرت مهدی موعود، چاپ اول 1391

دست می‌دهند فرمودند که : امید باعث برنامه‌ریزی و شوق در اعمال می‌شود و مثل این است که پدر و مادر تان به سفر حج رفته و امید بازگشت به آن‌ها باعث می‌شود که خانه را نگه دارد.¹

خانم عبدالعلی زاده در این رابطه یادآور شدند که : آرزومند می‌نشینند و انتظار رسیدن به آرزو دارد، هرگز گامی به سوی مقصد بر نمی‌دارد ولی امیدوار چنین نیست او در پی امید خود می‌رود و هرگامی که بر می‌دارد به امیدی می‌رسد چون امید اصلی امیدهای فرعی می‌زاید و هر یک از آن‌ها

پایه ای می‌گردد تا به سوی امید بالاتر گام بردارد. هنگامی که امید شدت یافت هدف و آرمان می‌شود زیرا آرمان عقلانی است و امید خردمندانه و هر دو با یکدیگر همگام و همراه.²

4- صبر

صبر در لغت به ماده ای تلخ اطلاق می‌گردد که از شیر گیاهی به همین نام گرفته می‌شود و استفاده دارویی دارد از آنجا که خوردن این ماده تحمل فوق العاده ای می‌طلبد به همین دلیل به هرگونه تحمل در برابر سختی و مصیبت صبر گفته می‌شود.³

1- آقای کفیلویی، محقق ، پژوهشگر و مدرس دانشگاه
2- خانم عبدالعلی زاده، مدرس حوزه، سطح 3، تفسیر علوم قرآنی - عبدالله جوادی آملی، حماسه و عرفان، مرکز نشر اسراء، سال 86، ص3 207

انتظار بدون عنصراپایداری، شکیبایی و صبردر برابر مشکلات، پوسته‌ای بی مغز و قالبی بی‌محتواست روح و جوهر باورمهدویت مقاومت و صبر است.¹

امام خمینی (رحمه الله علیه) منشا تقوی و رضا را صبر معرفی کرده و برای این فضیلت آثاری را ذکر کرده و می‌فرمایند: به وسیله صبر نفس ملکه راسخه نوریه را پیدا می‌کند تا به واسطه آن از مقام صبر ترقی کرده و به مقامات عالی‌تر دیگر نایل می‌شود.

صبر در معاصی منشا تقوای نفس و در طاعات موجب انس به حق و در بلا یا سبب رضا می‌شود که از مقامات بزرگ اهل ایمان بلکه اهل عرفان است.

صبر کلید درهای سعادت و سرچشمه نجات از مهالک است و موجب آسان شدن مشکلات و قوت دهنده به عزم و اراده است.² و پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در خطبه غدیر به بیان این که سوره (والعصر) درباره حضرت علی (علیه السلام) نازل شد. این گونه این سوره را تفسیر کرده و فرمودند: (و) سوگند به پروردگار عسرو قیامت که همانا انسان در زیان است. دشمنان آل محمد (صلی الله علیه و آله) مگر کسانی که ایمان آوردند به ولایت ایشان و کارهای خوب

3- محمد حکیمی، عصر زندگی و چگونگی آینده انسان و اسلام، ناشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ دوم، 1374، ص 290

1- روح الله خمینی، شرح چهل حدیث، ناشر موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمه الله علیه)، چاپ نهم، 1373، ص 262

انجام دادند به هم‌دردی کردن با برادرانشان یک دیگر را به صبرسفازش دادند در زمان غیبت غائبشان¹ و... صبر و شکیبایی برای ایمان به منزله سربرای بدن است. بی‌دست و پا و بی‌چشم می‌توان زنده بود ولی بی‌سرنه. جزع و بی‌تابی کردن باعث از بین رفتن امید، مقاومت، نبات و ارادی شخص شده و فرد را به مرده متحرک مبدل کند اهمیت بردباری را می‌توان از سفازش خداوند متعال و اولیای الهی به مسلمین در دعوت یک‌دیگر به عنصر صبر دریافت و تاجایی که امام صادق (علیه السلام) در حدیثی پاداش صبر در دوران غیبت را هم نشینی با امامان (علیهم السلام) معرفی کرده و می‌فرمایند: کسی که منتظر امر ما باشد و بر آنچه در این راه از آزار و ترس و وحشت می‌بیند صبر کند فردا (روز رستاخیز) در جرگه ما خواهد بود.²

تشویق خداوند متعال و اولیای الهی بر عنصر صبر در جامعه و توصیه مسلمین به یک‌دیگر در هنگام بلایا و مصائب موجب می‌شود تا مسلمانان صبر را در زندگی فردی و اجتماعی خود جاری

سازند و از طولانی شدن زمان غیبت و آنچه از فتنه‌ها و آزار و اذیت دشمنان برایشان هجوم می‌آورد ناامید نشده و مقاومت خود را از دست ندهند.

2- محمدتقی موسوی اصفهانی، مترجم: مهدی حائری قزوینی، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، 1385، ص 353
- کامل سلیمان، مترجم علی اکبر مهدی پور، روزگار رهایی، انتشارات نشر آفاق، سال 81، ج 1، ص 375

5- نظم

برنامه‌ریزی و نظم از مهم‌ترین عناصر لازم برای سبک زندگی اسلامی در فرد و جامعه است. امام علی (علیه‌السلام) در لحظات پایانی عمر شریفشان، پیروانش را به دو عامل مهم و حیاتی که رمز پیروزی

و موفقیت‌اند سفارش کرده و فرموده‌اند: **((اَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ نَظْمٍ أَمْرِكُمْ))**¹ شمارابه پرهیزگاری و نظم در کارها سفارش می‌کنم.

برای برقراری نظم و رسیدن به هدف باید برنامه‌ریزی کرد، برنامه‌ای که بیشترین استفاده را از زمان و موقعیت‌ها کرد و درهم ریختگی که عامل اساسی رکود است را از بین برد.²

مساله مهدی موعود (عجل الله تعالی فرجه الشریف) مساله بسیار مهم جهانی و عمیق است و در راس مسائل مهم عقیدتی و سیاسی است و ثمره قیام تمام پیامبران و رسولان و مستضعفان تاریخ و وصول به اهداف عالی انسانی در همه ابعاد است بر همین اساس برای تحقق آن باید یک برنامه‌ریزی حساب شده و جامع در سطح کل جهان و به خصوص در بین مسلمین صورت بگیرد.³

اسلام دینی است که با هدفها و برنامه‌های سازنده شروع به کارکرد و عالی‌ترین و پاک‌ترین روش زندگی را به مردم ارائه داد به گونه‌ای که برای ریزترین مسائل در زندگی مسلمین احکامی

1- نهج البلاغه، نامه 47

- حسین اسحاقی، زندگی درسایه سارفرهنگ پویا، ناشرخادم

2-الرضا (علیه السلام)، 1390، ص21

3- محمد محمدی، حضرت مهدی (علیه السلام) فروغ تابان و ولایت، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ سوم، سال 1378، ص183

وبرنامه‌ای را وضع کرد که دارای نظم و برنامه بود
بهترین نمونه برای آموزش نظم به مسلمین نمازهای پنج-
گانه است که شخص با ایمان زندگیش را با آن هماهنگ می‌کند
تابه دعوت خداوند لبیک گوید و رضای الهی را کسب کند.
باوربه مهدویت و سعی درزمینه سازی برای ظهور امام
عجل الله تعالی فرجه الشریف) دربین مسلمین و اهمیت نظم
و برنامه درزندگیشان سبب شده تا سبکی را انتخاب کنند
که بانظم و برنامه اش رضایت امام زمان (علیه السلام)
راکسب کند.

6- شجاعت و شهادت طلب بودن

ترس داشتن ازخصلت‌های ناپسند انسان است که ازضعف
ایمان، سستی یقین و ناتوانی نفس اوناشی می‌شود ((شده
الجبن من عجزالنفس وضعف اليقين))
شخصی که به رحمت الهی وپاداش ردجزا یقین ندارد
همواره درنوعی ترس وهراس ازآینده به‌سرمی‌برد. اماشخص
با ایمان دردنیایی پرازامیل و نشاط به سرمی‌برد ودرهمه
سختی‌ها و ناراحتی‌ها نیزبه خداوند تکیه می‌کند
وبااطمینان می‌داند که ((لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ
وَلِلْمُؤْمِنِينَ))¹

یاران حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)
قلبشان لبریز از عشق به خداوند وروز جزاست و دل‌هایشان
چون پاره‌های آهن . آنان با خواندن دعای عهد درهرروز
بامولایشان عهدمی‌بنند و ازخداوند توفیق شهادت دررکاب
حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) راخواستارند

1- حسین اسحاقی، مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، ناشر اداره
کل تبلیغات و انتشارات اسلامی، سال 1363، ص 30

((وَالْمُسْتَشْهِدِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ))¹ آنان از مرگ هیچ هراسی ندارند و ریخته شدن خون خود را برای احیای دین اسلام و کمک کردن به حجت خدا افتخاری عظیم می‌دانند آن‌ها با باور قلبی خود و آمادگی همه جانبه‌ای که در طول غیبت کسب کرده‌اند در انتظار مولایشان برای قیام شبانه روز آماده‌اند تا لبیک گویند دعوت امامشان را پاسخ گویند.

امام صادق (علیه السلام) درباره شجاعت یاران حضرت مهدی (علیه السلام) می‌فرماید: مردانی که گویا دل‌هایشان پاره‌های آهن است غبارتردید در ذرات مقدس خدای خاطرشان رانمی‌آلاید...

از ناخشنودی پروردگارشان هراس دارند برای شهادت دعا می‌کنند و آرزومند کشته شدن در راه خدایند.² امام علی (علیه السلام) نیز بابیان این‌که یاوران مهدی (علیه السلام) فقط از خدای هراسند شهادت را می‌طلبند و همواره آرزو دارند که در راه خدا کشته شوند.

از آنجایی که دوره غیبت امام (عجل الله تعالی فرجه الشریف) با فتنه‌ها و آزار و اذیت‌های دشمنان و ظالمان همراه است مسلمین با ایمان و باوری قلبی ترس را از وجودشان می‌زدایند و با ترس از خدا در مقابل دشمنان می‌ایستند و از دین و کیان خود دفاع می‌کنند و برای رسیدن به وعده‌های الهی با جان و دل تلاش می‌کنند و هیچ چیزی را مانع و سد راه خود نمی‌دانند.

1- مفاتیح الجنان، دعای عهد
 1- خصال یاوران مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) ناشر اداره کل تبلیغات و انتشارات اسلامی، سال 1363، ص 30

7- تولى وتبرى

بارزترین شاخص انسان منتظر تولى وتبرى عملی است. طبق روایات معاویه بن وهب از امام صادق (علیه السلام) و آن بزرگوار از رسول گرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) این حدیث را نقل می‌کند که پیغمبر فرمود خوشا به حال کسی که قائم اهل بیت را درک می‌کند در حالی که پیش از ظهورش پیرو او بوده و دوستانش را دوست و از دشمنانش بیزارى می‌جسته و امامان پیش از او را سرپرستان خود می‌شناخته است آنان رفقای دوستانان و بزرگوارترین امت من هستند.¹

آقای ولی‌زاده سبک‌زندگی اسلامی را دارای سه پایه و اصل دانسته و فرمودند اولین پایه سبک‌زندگی اسلامی این است که در تمام امور نگاه توحیدی داشته باشیم و دومین پایه سبک‌زندگی حب و بغض‌های دینی و الهی است نه مردمی و نفسانی و نه سلیقه‌ای و حزبی.

ایشان سپس با این حدیث ادامه دادند که ((المومن من كان حبه الله وبغضه الله)) و به همین دلیل است که پیغمبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) از عموی خود قطع رابطه کردند و امام زمان (علیه السلام) عموی خود جعفر کذاب را کنار گذاشت. و از طرف دیگر افراد غریبه‌ای که خدایی هستند را با آغوش گرم پذیرفتند.

- رضا شجاعی مهر، مهدویت هویت انقلاب اسلامی، انتشارات موسسه امام عصر، سال 91، ص 83

وسومین رکن آن اقتدا به دین دربرنامه‌ها و رفتارهای کلی و جزئی است یعنی رعایت خط قرمز.¹

شهادت و شهادت طلبی که یکی از ارکان لازم برای زمینه سازی جامعه اسلامی برای ظهور است. شهادت سکه ای دوروست که یک روی آن فداکاری همه جانبه برای تحقق وعده بامحبوب است و روی دوم آن غیرازتولی و ابراز محبت به خدای متعال و اولیای الهی، برائت و موضع گیری به دستگاه دشمن هم درشهادت وجود دارد و بدون این دو امر رسیدن به نقطه موعود و مطلوب ممکن نیست.²

- ابوالقاسم ولی زاده، استاد حوزه و دانشگاه، سطح 4، فقه
1 و اصول، کارشناسی ارشد روان شناسی
- محمد مهدی میرباقری، هفت گفتار عاشورایی، انتشارات میراث
2 ماندگار، چاپ اول، 1390، ص 123

بخش سوم

تاثیر اندیشه مهدوی در سبک
زندگی اجتماعی

1- تشکیل حکومت اسلامی

حکومت امری است
عه به امنیت
وحفظ حقوق افراد و عدالت گستری آن را واجب کرده است.
تشکیل نظام اسلامی از ضروریات دین اسلام است و بدون آن
اجرای احکام اسلامی در امور سیاسی، اجتماعی فرهنگی
و امنیتی و حتی امور فردی و مذهبی مسلمانان معطل و مختل
خواهد شد.¹

و از طرف دیگر می‌دانیم که پس از پیامبر (صلی الله علیه
و آله) بر امام معصوم (علیه السلام) لازم است که حکومت
دولت اسلامی و ریاست عامه آن را بر عهده بگیرد تا اسلام به
عنوان یک اصل و حیثیت مسلمانان به عنوان یک جامعه
محفوظ بماند. در زمان غیبت نیز باید کسی به عنوان حاکم
حکومت اسلامی گمارده شود.

حاکم رهبری که اولاً عالم به قوانین و احکام اسلامی
باشد ثانیاً در میان مردم و در اجرای احکام به عدالت
رفتار کند، ثالثاً دارای قدرت، و توانایی بر عهده گرفتن
مسئولیت اجرای قوانین باشد. از این رو امر ولایت
و سرپرستی امت بر عهده فقیه عادل است و اوست که شایسته
رهبری مسلمانان است چرا که حاکم اسلامی باید متصف به
فقه و عدالت باشد لذا اقامه حکومت اسلامی بر فقیهان عامل
واجب کفایی است.²

برای این که سبک زندگی اسلامی در زندگی مسلمین ایجاد
شود باید دین در جامعه فعال باشد فعال بودن دین

- عبدالله جوادی آملی، مفاتیح الحیاه، نشر اسراء، چاپ 116، سال
921، ص 431

- محمد رضا طباطبائی نسب، عطرانتظار، ناشر نورالائمه، چاپ
2 چهارم، 90، صص 11 و 12

مسلمین جهان می‌دانند که حکومت طاغوت باسبک زندگی اسلامی منافات دارد بیداری ای که دربین مسلمین پدیده آمده حرکتی به سوی ایجاد حکومت اسلامی درکشورشان است بهترین نمونه حکومت اسلامی پس ازحکومت پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) و امیرالمومنین

انقلاب اسلامی ایران است که محتوای قانون اساسی آن براساس قوانین اسلام ونظارت 6 نفر فقیه جامع الشریط بر قوانین تصویب شده مجلس اجرای احکام الهی در جامعه است، شرکت مسلمانان ایران در انتخابات ومشارکت آنان در سرنوشت جامعه اسلامی برای انتخاب افراد صالح، با تقوا و کاردان برای اداره امور جامعه باعث قدرتمند شدن حکومت دینی وتقویت سبک زندگی اسلامی وزمینة سازی برای ظهور امام (علیه السلام) است.

2- فقاہت و پیروی از ولی فقیه

امام هادی (علیه السلام) درباره اهمیت فقیهان در زنده نگاه داشتن جامعه اسلامی می‌فرمایند: اگر نبودند علمایی که بعد از غیبت قائم، شما مردم رابه سوی او دعوت و راهنمایی کنند وباحجت‌ها وبرهان-های الهی ازدین او دفاع کنند وبندگان ضعیف خدارا از دام ابلیس و پیروان اونجات دهند... احدی باقی نمی‌ماند مگر آن‌که ازدین خدا خارج می‌شد.

حفظ دین و ایمان مردم در زمان غیبت امام زمان (ارواحنا فداه) برعهده فقها و علمای ربانی سات

که ازدنیا و هواهای نفسانی رسته اند و به خدا و اولیای خدا پیوسته اند.¹ آنانی که امام حسن عسگری (علیه السلام) اطاعت آنان را با داشتن صفاتی واجب می‌داند و می‌فرماید هر یک از فقیهان که خویشان دار و نگهبان خود باشد و با هوای خود به مخالفت برخیزد و از فرمان مولای خود پیروی کند بر مردم است که از او پیروی کنند.²

امامت و ولایت در اعتقاد شیعه جوهره سیاست است و از این رو هویت سیاسی مذهب شیعه، با وجود امام شناخته می‌شود. غیبت امام (ارواحنا فداه) حیات سیاسی شیعه را در فرآیند پرپیچ و خمی قرار داد و از آنجایی که مبانی اعتقادی شیعه استمرار خط امامت محسوب می‌شود حفظ مکتب و هدایت امت و مسئولیت سامان بخشی آن بر عهده عالمان و فقیهانی است که حجت امام زمان (علیه السلام) بر مردم معرفی شده اند و امام (علیه السلام) در نامه‌ای به محمد بن عثمان (رحمه الله علیه) مردم را برای دانستن حکم الهی در دوران غیبت به راویان حدیث ارجاع می‌دهد و ایشان را حجت خود در بین شیعیان معرفی می‌نماید.³

- محمد باقر حیدری، سلوک مهدوی، ناشر سبب النبوی، چاپ اول، 86، ص 161

2- عبدالله جوادی آملی، همان کتاب، ص 354

1- محمد رحمتی، حسین احمدی، گوهرهای ناب در کلام امام زمان (علیه السلام) انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، 1385، ص 174

نایبان عام امام (عجل الله تعالی فرجه الشریف) از میان خویش صالح‌ترین و شایسته‌ترین فرد در ابرای تصدی مقام ولایت فقیه انتخاب می‌کنند که اطاعت از ایشان بر همگان حتی فقهای عظام واجب است چرا که صاحب ولایت شرعی است و حرکت در خط او حرکت در خط دین و خط ائمه اطهار (علیهم السلام) است و مقابله با او و اهمال در امر او خروج از خط امامت و قرآن است.¹

سید حسن نصرالله در بیانیه‌ای می‌فرماید: به نظر من هرگونه مقابله، مقاوت و جهاد بدون ولایت و امامت و اطاعت از رهبری میسر نخواهد بود. دکتر صفی‌الدین نماینده حزب الله در تهران نیز در تحلیل دلایل موفقیت حزب الله می‌گوید، هرچه داریم از انقلاب اسلام، امام (رحمه الله علیه)، مقام معظم رهبری و ولایت مطلقه است.²

3- اتحاد و همبستگی

وحدت و اجتماع برگرد محورین و پیشوای دادگر در اسلام همین ویژه‌ای دارد حتی نماز که نماد عبادت است ترجیحاً یا لزوماً به جماعت گزارده می‌شود.³

آقای: خامنه‌ای ایجاد اختلاف بین مسلمین را یکی از کارهای دشمنان بیان کرده و فرمودند: یکی از کارهایی که امروز دست‌های فتنه انگیز در دنیا بحد به دنبال هستند. اختلاف مذهبی در بین مسلمانان هاست چون منطقه‌ای که مسلمان‌ها در آن زندگی می‌کنند منطقه‌ی

- محمد رضا حکیمی، خورشید مغرب، نشر فرهنگ اسلامی، چاپ بیست و سوم، 1381، ص 228

- مقالات سومین همایش بین المللی دکتورین مهدویت، ناشر موسسه آینده، 1386، چاپ اول، ج 4، ص 246

3- عبدالله جوادی آملی، مفاتیح الحیاه، همان، ص 450

حساسی است. منطقه ای پرفایده ای است منطقه راهبردی است. منطقه نفت است و آن‌ها به اینجا احتیاج دارند اسلام هم مزاحم است پس باید یکجوری مشکل اسلام را برای خودشان حل کنند یکی از راه‌های خوبی که پیدا کرده اند ایجاد اختلاف بین مسلمان‌هاست.¹

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در توجیه به وحدت و دوری از اختلاف می‌فرمایند: شیطان، گرگ انسان است، چنان‌که گرگ همواره گوسفندان و امانده و دور افتاده از گله را می‌درد. پس، از دسته بندی‌های (سیاسی و فرقه‌ای) بپرهیزید و بر شام‌باد به شرکت در جماعت و مجالس عمومی و حضور در مساجد.²

از وظایف تک تک مسلمانان و منتظران طرح و برنامه- ای برای حفظ وحدت و همبستگی است که در راستای اهداف امام و حجت الهی باشد به بیان دیگر جامعه منتظر لازم است تلاش و حرکت خود را در مسیر رضایت رهبر موعود قرار دهند.

امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) در یکی از بیانات خود به چنین جمعیتی این‌گونه بشارت داده و فرموده اند:

اگر شیعیان ما- که خداوند آنان را در راه اطاعتش یاری دهد. در وفای پیمانی که از ایشان گرفته شده یکدل و مصمم باشد البته نعمت دیدار از آنان به

2- مهدی مقامی، بصیرت از منظر مقام معظم رهبری، ناشر معاونت فرهنگی سازمان اوقاف و امور خیریه، نوبت چاپ اول، 1389، ص 149
2- عبدالله جوادی آملی، مفاتیح الحیاه، همان، ص 450

تاخیر می‌افتد و سعادت ملاقات ما برای آن‌ها با معرفت
با معرفت کامل و راستین به ما، تعجیل می‌شود.¹
امام علی (علیه السلام) ضمن دعوت همگان به نعمت
بزرگ اتحاد و برادری درباره خطرهای تفرقه و جدایی
از اجتماع می‌فرمایند:

همواره با بزرگترین جمعیت‌ها باشید که دست خدا
با جماعت است و از پراکندگی بپرهیزید که انسان تنها،
بهره شیطان است آن‌گونه که گوسفند تنها طعمه گرگ
خواهد بود. آگاه باشید هرکس که مردم را به این
شعار (تفرقه و جدایی) دعوت کند او را بکشید هرچند که
زیر عمامه من باشد.²

امیرالمومنین علی (علیه السلام) بابیان این‌که
تنها دشمنان شعار تفرقه و اختلاف سرمی‌دهند به مسلمانی
این بصیرت رامی‌دهند که دوستان شما برای وحدت وهم-
دلی شما تلاش می‌کنند و اعداء شما اگرچه با ظاهری مقدس
باشند توطئه اختلاف و پراکندگی در سرمی‌پرورانند.
منتظران با بصیرت جامعه اسلامی را با وحدت وهم-
دلی و اکسینه کرده و بایاری یکدیگر زمینه را برای
تشکیل حکومت عدل جهانی فراهم می‌کنند انقلاب اسلامی
ایران با تاثیر پذیری

از انتظار، وحدت وهم‌دلی را وسیله‌ای برای مقاومت
در برابر مستکبران جهان قرار داد. و در بحرانی‌ترین
شرایط و تحریم‌ها انقلاب خودشان که برای زمینه سازی
امام زمان (علیه السلام) را حفظ کردند.

1- محمد امین بالادستیان و دیگران، نگین آفرینش، انتشارات
بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، چاپ 44، 1391، ص 146

2- نهج البلاغه، خطبه 127

4- تاثیر اندیشه مهدویت در دشمنان

پرواضح است که ایده مهدویت روح قیام و انقلاب برضدظلم وستم را به همراه دارند. چنین اندیشه‌ای در بین مسلمین حاکمان جور را نگران و سلطه جویان مفسد و طاغوتیان را به هراس می‌افکند چراکه می‌دانند تسلط حائرانه‌شان سرانجام پایان خواهد داشت و این پایان جز به دست مهد منتظر به دست شخص دیگری نخواهد بود. طاغوتیان می‌دانند که این مرد الهی با تکیه بر قدرت خداوند تبارک و تعالی قادر است جامعه بشری را به همه اختلافات ماهیتی و دینی در یک نظام سیاسی واحد گرد آورد.¹

وا از طرف دیگر مهدویت مانع تسلط آنان بر مسلمانان که در بهترین منطقه جهان که دارای ذخایر عظیم نفتی و معادن طلاست می‌شود.

(میشل فوکر) و (کلربریر) در بحث مبارزه با تفکر مهدی باوری ابتدا امام حسین (علیه السلام) و بعد امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را مطرح می‌کنند و دونکته را عامل پایداری شیعه معرفی می‌نمایند: ((نگاه سرخ و نگاه سبز)) آنها در تحلیل انقلاب اسلامی به نگاه سرخ شیعیان یعنی عاشورا و نگاه سبزشان یعنی انتظار می‌رسند.

1- مهدی فتلاوی، مترجم بیژن کرمی، همراه با مهدی منتظر (علیه السلام) انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، سال 84، ص 28

جمله مشهوری دارند که ((اینها به اسم امام حسین (علیه السلام) قیام می‌کنن و اسم امام زمان (علیه السلام) قیامشان را حفظ می‌کنند.¹ بنابراین طبیعی است که همه تلاششان را برای محو نابودی این اعتقاد به کارگیرند و باپخش کردن شبهات مهدویت و ایجاد تفرقه بین مردم و فقاقت با تعمت زدن به نایبان امام (علیه السلام) به منظور خدشه دار شدن آنان در اذهان مسلمین، ترویج گناه و انحراف اندیشه مهدویت با ایجاد بهائیت و انجمن حجتیه باعث خاموشی امید در جامعه اسلامی می‌شوند و ریشه آن رابخشکانند تا بلکه به هدف شوم خود تسلط بر مسلمانان برسند.

5- جهاد

جهاد در راه خدا عرصه آزمون الهی است و باعث می‌شود باطن‌ها ظهور کنند و استعدادها شکوفا گردد و استحقاق‌ها مشخص شود.

از تکالیف مهم مسلمانان در حراست از دین و کیان خویش مقابله با دشمنان جهاد است کوششی همه جانبه و فراگیر به تناسب زمان و شرایط برای رفع تجاوز یا دفاع از مظلوم و حفظ اسلام و جان و مال مسلمانان.

از مسئولیت‌های اساسی انسان مبارزه با ظلم و ظلم ستیزی است خداوند در قرآن کریم آیه 279 سوره بقره
 برای این مساله تاکید می‌کند و می‌فرماید: ((
 لا تظلمون ولا تظلمون))² این آیه گواه بر این

- علی اصغر رضوانی، وظایف ما در عصر غیبت، ناشر مسجد جمکران، چاپ 1 سوم، سال 86، ص 63
 2- سوره بقره (2)، آیه 279

مطلب است که انسان نباید درمقابل ظلم وستم سرتسلیم فرود آورد. از خصوصیات دین اسلام این است که همواره به پیروانش مبارزه با ظلم و حس ظلم ستیزی را تعلیم می‌دهد.¹

آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی) درباره اهمیت این امر الهی می‌فرمایند: درایران اسلامی هرکس که به نحوی درمقابل دشمن ه از اطراف تیرهای زهرآگین را به پیکر این انقلاب و این کشور اسلامی نشانه رفته است متلاشی کند این جهاد فی سبیل الله کرده است و بحمد الله شعله جهاد بوده است و خواهد بود البته یکی از این جهادها هم جهاد فکری است.²

امروز مجاهدت درعرصه کارزار علمی و فرهنگی واجب ترین وظیفه و تکلیف مسلمانان است جنگ امروز نه جنگ نظامی که جنگ فرهنگی است. سلاح کارآمد امروز هم ناه سلاح نظامی که سلاح فرهنگی است باید همه مسلمین بدانند که دراین زمان درجنگی به مراتب خطرناکتر از جنگ نظامی وارد شده اند هدف درجنگ نظامی اشغال چند وجب خاک است اما دراین جنگ هدف نابودی دین و ایمان آنان است.³

رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) : () افضل

جهاد امتی انتظار القرح)

1- رضا شجاعی مهر، مهدویت هويت انقلاب اسلامی ، انتشارات موسسه امام عصر، 91، چاپ اول، ص 108
- علی محمدی، توحید و مشرک و مراتب آن، دفتر تبلیغات اسلامی، 1392، ص 14
- محمدباقر حیدری، سلوک مهدوی، انتشارات سبط النبی ، چاپ 3 اول، 1386، ص 159

پیامبر اکرم (صل الله علیه وآله وسلم) از آن رو با
فضلیت ترین جهاد را انتظار فرج می‌نامند که هستی
شیعه وهویت جامعه مسلمانان به انتظار موعود است.¹
شیعه تکیه‌گاه اصلی خود را باورداشت مهدویت می-
داند چون نظام نامه فکری شیعه بر اساس نظام مهدویت
تدوین وتنظیم شده است.

تاریخ سیاسی اسلام از روزهای آغازین تا کنون
همواره با دشواری‌ها و فراز و نشیب‌های نفس‌گیری مواجه
بوده ومسلمانان سختی‌ها و رنج بسیاری را متحمل شده-
اند اما نکته جالب دراین تاریخ سیاسی شیعه است که
باورداشت مهدویت ونسیم انتظار مهم‌ترین عامل حفظ
وبقای آن درفضای سراسر خفه‌گان حاکم برتاریخ سیاسی
آن بوده است.²

امروز هم شیعه با اتکا به انتظار، [جهاد
فرهنگی راکه درجنگ نرم مطرح است] نقشه‌های دشمنان
را برملا خواهد کرده‌مان‌گونه که درایران اسلامی با
مهندسی فرهنگی وترویج وتعلیم فرهنگ وسبک زندگی
اسلامی مردم را برای جهاد با دشمنان اسلام که با
نقاب پیشرفت وآزادی درصدد ازبین بردن باورها
وارزشهای اسلامی‌اند آماده کرده واقتماد وآزادی
واقعی که درسایه توحید وولایت حاصل می‌شود رابچشانند.

1- همان، ص 153

2- همان، ص 153

6- مقاومت

استقامت و پایداری شرط اساسی چیرگی بر ناکامی‌ها و رسیدن به پیروزی است. این ویژگی به اندازه‌ای مهم می‌نماید که خداوند در قرآن کریم به صراحت، پیامبر و پیروانش را به استقامت فرمان می‌دهد و در آیه- ای با اشاره به پاداش‌های بزرگ انسان‌های مقاوم می-فرماید:

((إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ))¹

آنان که الله را پروردگارشان دانسته و در این راه پایدار مانده‌اند فرشتگان بر آنان نازل شوند و مژده دهند که دیگر هیچ ترس و اندوهی نخواهید داشت و شمارا به بهشت موعود بشارت باد.

ایستادگی در برابر خواسته‌ها از راه‌های رسیدن به پایداری در کارهاست.²

انتظار هر مومنی را به سوی پایداری و مقاومت در امر دین داری تقید به دستورات شرعی و دوری از ظلم به دیگران فرامی‌خواند زیرا حکومتی که ناگهانی و پس از قیام حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) برپا

1- سوره فصلت () ، آیه 31،32
- حسین اسحاقی، اخلاق بهشتیان، انتشارات خادم الرضا (علیه السلام) ، 1390 ، صص 29 ، 30

می‌شود. برای گرفتن حق مظلوم از ظالم و گسترش عدل خواهد بود تا بساط ظلم و جور از گیتی برچیده شود.¹

دوران غیبت و هجوم فتنه‌ها و آزار و اذیت دشمنان حفظ ایمان را چون نگه داشتن آتش در کف دست برای شخص مومن سخت و طاقت فرسا می‌سازد ولی از آنجایی که به وعده‌های الهی اطمینان دارد و نور امید را در قلبش روشن نگه داشته استقامت می‌ورزد و تلخی آن‌ها را به جان می‌خرد.

آقای هاشمی بابیان این‌که اعتقاد به مهدویت درک ما را نسبت به کرامت انسان بیدار می‌کند و این‌که فرجام کار برای تقوای پیشگان خواهد بود.

پیوندهای ما را با مبادی و اصول اسلامی پایدار می‌سازد و در عمل به مسئولیت‌هایی که برعهده داریم مورد بازخواست قرار می‌دهد.

7- اصلاح

سرنوشت فرد و جامعه از دیدگاه اسلام از یکدیگر جدا نیستند و صلاح و فساد هر یک از آن‌ها در دیگری تاثیر می‌گذارد از این رو هیچ کس نمی‌تواند به بهانه انجام تکالیف فردی خود به جامعه و اطرافیان بی‌اعتنا باشد.

یکی از آموزه‌های دینی که نقش زیادی در اصلاح فرد و جامعه دارد انتظار فرج است که تنها درمان دردهای بشر و رو آوردن به زندگی است که اسلامی و الگوی رفتاری آن امام زمان (علیه السلام) باشد.²

- ثامر هاشم العمیدی، مترجم: مهدی علیزاده، انتشارات موسسه
1 آموزش پژوهشی امام خمینی، ص 237
- مجموعه مقالات دومین همایش بین المللی، چاپ سپهرنوین ،
2 سال 85، ج 4، ص 292

یکی از آثار انتظار هر مسلمان، اصلاح و پیراستن خود از خصائص ناپسند و آراستن خود به اخلاق نیکوست. چرا که می‌داند منتظر مصلح جهانی، خود باید صالح و مصلح باشد و خود را از هرگونه پلیدی‌های نفسانی پاک کند تا با قرآن ناطق که تجلی گاه فیض و نور الهی است به سعادت و کمال نهایی نائل شود. اوبا عبرت‌گیری از تاریخ، شاهد طلحه-ها و زبیرهایی است که در ابتدا با ولی خدا بوده‌اند ولی غفلت از ضعف‌های روحی و عدم اصلاح نفس سبب رودر رویی آنان با حجت حق گشته است در پی این اصلاح نفس خود برمی‌آید.

آقای کفیلویی در اهمیت این موضوع به منتظران حضرت سفارش می‌کند که خودشان را در اعتکافی درده 60 هجری احساس کنند و با آگاهی‌ای که از روحیات و اعتقادات خود دارند ببینند در کدام جبهه قرار می‌گیرند آیا این آمادگی روحی و روانی را ایجاد کرده‌اند که در جبهه امام حسین (علیه السلام) قرار گیرند یا نه؟

در صورتی که خود را آماده نبینند باید از همه جنبه-ها خود را آماده کنند و چنان خود را بسازند که هیچ مانع و تعلق‌ی آنها را از رسیدن به رکاب امامشان باز ندارد.¹

از طرف دیگر معتقد و منتظر امام دریافته است که با اصلاح خود به تنهایی نمی‌تواند به زمینه سازی امام (عجل الله تعالی فرجه الشریف) کمک کند چرا که

1- محمد کفیلویی، محقق و مدرس دانشگاه، مصاحبه 92/6/22

اومی‌داند با جامعه مرتبط است. جامعه ای که توانایی به فساد کشاند اورا دارد گرچه صالح باشد. بنابراین به سهم خود در راه اصلاح جامعه واستقرار عدالت و رفع ظلم وتعدی می‌کوشد و برقراری عدالت در جامعه را در راس برنامه‌های اصلاحی خود قرار می‌دهد زیرا تمامی ساختارهای اقتصادی سیاسی، فرهنگی واجتماعی را متأثر از عدالت می‌داند عدالتی که بشر در سایه آن به درستی تربیت می‌شود و با آسایش و فراغت به تکلیفش تن داده و به حقوق دیگران احترام می‌گذارد.¹

در شریعت مقدس اسلام تاکیدهای فراوانی مبنی بر لزوم مبارزه با هرگونه فساد اخلاقی، سیاسی واجتماعی وارد شده است که این حساسیت حکیمانه را شارع در قالب امر به معروف ونهی از منکر ابراز کرده است که نتیجه مستقیم آن فریضه اصلاح است.

8- امر به معروف ونهی از منکر

گناه‌کار در میان مردم مانند کسی است که با گروهی سوار کشتی شده و در وسط دریاتصمیم به سوراخ کردن قسمتی از کشتی کند اگر دیگران اورا منع نکنند بانفوذ آب به داخل کشتی همه غرق ونابودخواهند شد. امر به معروف ونهی از منکر از اصلی‌ترین ارزش‌های دینی واز مهم‌ترین وظایف مومنان وبارزترین ویژگی

- مجموعه مقالات سومین همایش بین المللی دکتترین مهدویت، همان
1، ص 97

جامعه اسلامی است. امام علی (علیه السلام) این دو امر الهی را مهم‌ترین و با ارزش‌ترین فریضه دانسته و می‌فرمایند تمام کارهای نیک و حتی جهاد در راه خدا در برابر امر به معروف و نهی از منکر چون قطره‌ای است در مقابل دریای پهن و ژرف.¹

اهمیت ویژه‌ای که امر به معروف و نهی از منکر در فرهنگ سیاسی شیعه و سبک زندگی اجتماعی آنان دارد از این روست که امنیت جامعه را تامین می‌کند و حقوق مردم را به آنان بازگردانده و مانع جری شدن دشمنان خدا و نزول برکات الهی می‌شود امام باقر (علیه السلام) روش صالحان و انبیاء و حلال کننده کسب و کار را امر به معروف و نهی از منکر معرفی کرده و قوام واجبات را به آن دانسته‌اند.

در آیه 71 سوره توبه دعوت به خوبی‌ها و بازداشتن از بدی‌ها بر سایر صفات مقدم شده است چرا که اطاعت خدا و رسولش به خاطر این فریضه که خود قسمتی از اطاعت خداست در جامعه اجرایی می‌شود. رسالت حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و یاران با وفایش احیای دین خدا و اتمام رسالت انبیا و اولیای الهی است تا بدعتها و ظلم‌هایی که ظالمان و فاسدان بر زمینیان تحمیل کرده‌اند اصلاح کند باور به مهدویت با تحرک آفرینی، منتظران را به تکاپو و

می‌دارد تا در برابر جامعه احساس مسئولیت داشته باشند و زمینه‌های ناهنجاری دینی را از بین ببرند. آنان با نظارت بر رفتار و تهیه ابزارهای لازم جهت

1- نهج البلاغه ، حکمت 374

سالم سازی محیط اجتماعی ارتکاب گناه را در جامعه کاهش و موجب احیای امنیت در بین مردم می‌شوند. حضرت فاطمه (سلام الله علیها) در ضمن سخنرانی تاریخی خود در مسجد مدینه و برای اینکه جمعیت را وادار کند که از جریان حق حمایت کنند فرمودند: ((وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ مَصْلَحَةٌ لِلْعَامَّةِ)) و خداوند متعال امر به معروف و نهی از منکر را اجب نمود برای مصلحت عموم مردم.¹

9- آمادگی اقتصادی

امام زمان (علیه السلام) در عصر ظهور رفاه عمومی را در همه ابعاد زندگی مسلمین جاری می‌سازد که حاصل تلاش و کوشش فراوان انسان‌ها و آباد کردن زمین است. اسلام مال و ثروت هرگونه نعمت مادی را مایه استواری جامعه و به مثابه ستون فقرات جامعه انسانی می‌داند و فرد یا گروهی که فقیرند توانایی استقامت در مقابل مشکلات و دشمنان را ندارد و با تحریم اقتصادی دشمنان استقلال خود را از دست می‌دهند.

تلاش مسلمین در عصر غیبت برای به دست آوردن مواهب الهی برای خدمت و استحکام جامعه اسلامی موجب رعب و وحشت دشمنان و فتح قلعه‌های پیشرفت و زمینه‌سازی برای حکومت حق می‌شود. صرف کردن مال و ثروت برای رضای امام توسط منتظران سبب می‌شود

1- عباس‌علی اختری، هفت گفتار عاشورایی، انتشارات میراث ماندگار، چاپ اول، 1390، ص 53

تا در جامعه اسلامی قسط و عدل برپا شود چراکه عدل و قسط ارتباط مستقیمی با جنبه‌های اقتصادی دارد.¹ ضرورت خودکفایی مسلمین از نظر اقتصادی در قرآن کریم با آیه 5 سوره نساء کاملاً آشکار می‌شود خداوند در این آیه مال رامایه قوام و قیام معرفی کرده و حیات و پایداری جامعه مسلمین را به آن دانسته است

((أَهْوَالِكُمْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا))²

مقام معظم رهبری با آگاهی کامل از جنگ اقتصادی دشمن و اهداف آن‌ها از تشدید فشار و تحریم‌ها در عصر حاضر بابیان حماسه اقتصادی به اهمیت فعالیت و حرکت در عرصه اقتصادی فرمایند که از جمله اساسی‌ترین کارهای دشمنان در مقابل با کشور ما مسائل اقتصادی است البته در عرصه‌های فرهنگی هم فعالند اما در عرصه اقتصادی فعالیت بسیار زیادی دارند همین تحریم‌هایی که دشمنان ملت زمینه‌سازی کردند یا آن را علیه ملت ایران اعمال کردند و... از ملت عزیزمان انتظار دارم که در عرصه اقتصادی با حرکت جهادگونه کارکنند، مجاهدت کنند.³

دشمنان انقلاب اسلامی ایران از سال 57 با ایجاد تحریم‌ها و فشارهای زیادی به قصد از بین بردن نظام اسلامی و شکست مقاومت مردم به منظور رسیدن به مقاصد شومشان بوده‌اند ولی امدادهای غیبی حمایت و اطاعت مردم از رهبری شایسته و الهی موجب شکست قدرت شیطانی مستکبران شده تحریم اقتصادی یکی از هزاران نقشه

- خدامراد سلیمیان، درسنامه مهدویت، انتشارات بنیاد فرهنگی

1- حضرت موعود، چاپ سوم، 91، ج 3، ص 59

2- سوره نساء () ، آیه 5

- حسین عرب نژاد، فصل نامه مکاتبه و اندیشه، شماره مسلسل 44

3، سال 91 ، ص 97

شیطانی است که مسلمین با صبر و مقاومت و همراهی با ولایت
امرشان آن را بر ملا خواهند کرد. ان شاء الله

10- عدالت

فطرت آدمی عدالت خواه و ظلم ستیز است و انسان زنده
نمی‌تواند نسبت به بی‌عدالتی و ستمگری سکوت کند و دم
بر نیارود.

در اسلام رابطه تنگاتنگی میان عدالت فردی و اجتماعی
وجود دارد از دیدگاه اسلام پیدایش عدالت فراگیر اجتماعی
درگرو تحقق عدالت فردی در آحاد جامعه است.
کسی ظالم باشد عادل نیست و از آنجا که ارتکاب معصیت
ظلم به نفس تلقی می‌شود فرد گناه‌کار برای هرگونه ظلم
اجتماعی آمادگی روانی لازم را خواهد داشت زیرا معمولت
کسی که حقوق خودش را پاس نمی‌دارد حقوق دیگران را نیز
ارزشمند نمی‌شمرد.¹

امام خمینی (رحمه الله علیه) عدالت فردی را در بازگشت
از انحرافات روحی و عملی دانسته و می‌فرماید: انسان اگر
هر انحرافی پیدا کند انحراف عملی، انحراف روحی،
انحراف عقلی، برگرداندن این انحرافات را به معنای
خودش، این ایجاد عدالت است در انسان اگر اخلاقش اخلاق
منحرفی باشد از این انحرافات وقتی به اعتدال برگردد
این عدالت در او تحقق پیدا کرده است اگر در عقاید یک
انحرافات و کجی‌هایی باشد برگرداندن آن عقاید کج به

1- ثامر هاشم العمیدی، مترجم مهدی علیزاده، در انتظار قنوس،
موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، 1379، ص 279

یک عقاید صحیح و صراط مستقیم این ایجاد عدالت است در عقل انسان.¹

از این رو اگر فردی با اجتناب از معاصی و رعایت تقوا بتواند ملکه عدالت را در خود پدید آورد، با ایجاد تعادل در میان قوای نفسانی خود ارکان حیات اخلاقی را نهادینه ساخته و خود را با شرایط

نوین و تمدن توحیدی حضرت مهدی (علیه السلام) هماهنگ کرده است. یکی دیگر از جهت‌های بارز و عمده عدالت اجتماعی و مراعات حقوق افراد از سوی حکومت‌هاست و تحقق آن در مقابله با حکومت ستم‌گران و نامشروع دانستن هم-کاری و همراهی با آنهاست. بر همین اساس مهدی باوران در عصر انتظار سعی می‌کنند تا با اجرای عدل و قسط در جامعه به مبارزه با ظلم بپردازند تا جامعه را برای ظهور پرچم دارد واقعی عدل آماده سازند.

آنان با دعوت جامعه به عدالت و اجرای آن موجب احیای ارزش‌های اجتماعی و هم‌دلی در بین مسلمین می‌گردند. حضرت مسلم (سلام الله علیه) قبل از شهادت سرافرازانه اش در رویارویی با ابن‌زیاد دعوت به عدالت و فرامین الهی را علت آمدنش به کوفه بیان کرده و می‌فرمایند: زمانی که من به کوفه آمدم مردم عقیده داشتند که پدرت زیاید برگزیدگان ایشان را کشته و خونشان را ریخته است و همانند کسری و قیصری در میان آنان زندگی کرده است ما آمده ایم

1 - رسول سعادت‌مند، معارف و هدایت‌ها در کلام امام خمینی، انتشارات تسنیم، چاپ دوم، سال 1390، ص 256

تا آنان را به عدالت فرمان دهیم و به سوی حکم قرآن بخوانیم.¹

آنچه از بیان مسلم بن عقیل فرستاده امام حسین (علیه السلام) برداشت می‌شود این است که عدالت و اجرای فرمان-های الهی را از اولین زمینه‌های لازم برای تشکیل حکومت حق است که مردم باید در خود ایجادکنند تا در مقابل فرامین حجت الهی مقاومت نکنند و آن‌ها را با جان و دل خریدارباشند.

آقای هاشمی یکی از آثار اندیشه مهدویت را زمینه سازی منتظران آن حضرت بیان کرده و فرمودند منتظران باید به وظایف خود که در منابع اصیل و روای‌ها وارد شده است عامل باشند و در راستای اهداف امام زمان (علیه السلام) که شناخت و نزدیکی به خدا و برقراری عدالت در جامعه است تلاش کنند.²

- محمد رحمتی، زیبایی های عاشورا، انتشارت جوانان موفق، چاپ 1 اول، 1392، ص50

1- سید احمد ثروتمند، عضو هیات علمی دانشگاه سلماس، استاد حوزه و دانشگاه، سطح 4، تفسیر علوم قرآن، مصاحبه 92/7/4

نتیجه

با مراجعه به منابع موجود در ادیان ، معنای نجات روشن می شود که عبارت است از رهاشدن و خلاصی از گرفتاریهای و پلیدها ،فساد،خشونت و ... ورسیدن به زندگی و جامعه ایده آل ؛ واین نجات امری ضروری است .

این نجات خواهی درسایه وجود منجی موعوداست که مطلوب همه ادیان به خصوص ادیان ابراهیمی است . بنابراین می توان اینگونه اذعان داشت که اگر زندگی انسانها درهمه حال وهمه مواقع به سبک اندیشه مهدوی باشد وهمیشه درسایه سارآن قرار بگیرد بی شک زندگی واندیشه مهدوی خواهد داشت که موردرضایت خداست وبا این اوصاف انسان ازگرفتاریها وپلیدیها نجات یافته وقدم درراه دین برمی گذارد.

فهرست منابع و مآخذ

* قرآن

* نهج البلاغه

* مفاتيح الجنان

* غررالحکم

1- اختری عباس علی، هفت گفتار عاشورایی، انتشارات

میراث ماندگار، چاپ اول، 1390

2- اسحاقی حسین، اخلاق بهشتیان، انتشارات خادم

الرضا، چاپ اول 1390

3- _____، مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) منجی

موعود، خادم الرضا، چاپ اول، 1390

4- _____، زندگی درسایه فرهنگ پویا، خادم

الرضا، چاپ اول، 1390

5- العمیدی، ثامرهایم، مترجم مهدی علیزاده،

درانتظارققنوس، انتشارات موسسه آموزشی پژوهشی

امام خمینی (رحمه الله علیه)، 1379

6- بالادستیان، محمد امین و دیگران، نگین آفرینش،

انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، چاپ

44، سال 1391، ج 1

- 7- جوادی آملی، عبدالله، مفاتیح الحیاه، انتشارات اسراء، چاپ 116، سال 1392
- 8- _____، حماسه و عرفان، نشر اسراء، سال 1386
- 9- حکیمی، محمدرضا، خورشیدمخرب، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ سوم، سال 1381
- 10- حکیمی، محمد، عصر زندگی و چگونگی آینده انسان و اسلام، تبلیغات اسلامی قم، چاپ دوم، 1374
- 11- حیدری، محمدباقر، سلوک مهدوی، انتشارات سبط النبی، چاپ اول، 1386
- خصال، یاوران مهدی، اداره کل تبلیغات و انتشارات اسلامی، 1363
- 13- خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، موسسه تنظیم آثار امام، چاپ پنجم 1373
- 14- رحمتی، محمد، حسین احمدی، گوهرهای ناب در کلام امام زمان (علیه السلام)، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، 1385
- 15- _____، زیبایی‌های عاشورا، انتشارات جوانان موفق، چاپ اول، 1392
- 16- رخ شاد، محمد حسین، در محضر علامه طباطبایی، انتشارات نهاوندی، چاپ پنجم، 1386
- 17- رضوانی، علی اصغر، وظایف ما در عصر انتظار، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ سوم، 1386
- 18- سعادت‌مند، رسول، معارف و هدایت‌ها در کلام خمینی، انتشارات تسنیم، چاپ دوم، 1380

- 19- سلیمیان، خدامراد، درسنامه مهدویت،
 بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، چاپ سوم، 1391
- 20- سلیمان کامل، مترجم: علی اکبر مهدی
 پور، روزگاررهایی، انتشارات آفاق، 1381
- 21- شجاعی مهر، رضا، مهدویت هویت انقلاب
 اسلامی، موسسه انتشاراتی موسسه امام عصر
- 22- صافی گلپایگانی، باورداشت مهدویت، بنیاد
 فرهنگی حضرت مهدی موعود، چاپ اول، 1391
- 23- طباطبایی نسبت محمد رضا، عطراانتظار،
 انتشارات نورالائمه، چاپ چهارم، 1390
- 24- عرب نژاد، حسین، فصلنامه مکاتبه واندیشه
- 25- عمیدحسن، فرهنگ عمید، موسسه انتشارات
 امیرکبیر، تهران، چاپ 25، ج 1
- 26- فتلاوی مهدی، مترجم بیژن کرمی، همراه با
 مهدی منتظر، انتشارات مسجد جمکران، چاپ اول
- 27- فوادیان، محمدرضا، زندگی مهدوی، انتشارات
 سبط النبی، چاپ اول، 1388
- 28- محمدی، علی، توحیدوشرک ومراتب آن،
 دفترتبلیغات اسلامی، 1390
- 29- محمدی، محمد، مهدی فروغ تابان ولایت،
 مسجدمقدس جمکران، چاپ سوم، 1378
- 30- مقالات دومین همایش بین المللی دکترین
 مهدویت، انتشارات موسسه آینده روشن، چاپ اول،
 1385، ج 1

- 31- مجموعه مقالات سومین همایش بین المللی
مهدویت، انتشارات موسسه آینده روشن، چاپ اول، ج
40
- 32- معین ، محمد، فرهنگ معین ، انتشارات
ثامن، چاپ دوم ، 1386، ج1 و4
- 33- مقامی مهدی، بصیرت از منظر مقام معظم
رهبری، انتشارات معاونت فرهنگی سازمان اوقاف
وامور خیریه، چاپ اول، 1389
- 34- مهدوی، فرهاد، گونه شناسی سبک زندگی،
مجله شمیم یاس، ش 124
- 35- موسوی، محمد تقی ، مترجم: مهدی حائری،
تکالیف بندگان نسبت به امام زمان، انتشارات
مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، 1385
- 36- میرباقری، محمد مهدی، هفت گفتار عاشورایی،
انتشارات میراث ماندگار، چاپ اول، 1390